

BRONISŁAW MIERZWIŃSKI
**Duszpasterstwo rodzin. Pionierski
podręcznik akademicki**

Ważne wydarzenia na tzw. rynku wydawniczym zasługują na wszechstronną informację i rzetelną ocenę. Dotyczy to szczególnie polskich publikacji pastoralnoteologicznych, które nie są zbyt liczne. Dlatego z uznaniem należy przyjąć pojawienie się podręcznika akademickiego zatytułowanego *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*¹. Ta obszerna, zbiorowa publikacja liczy 824 strony, zawiera obfitą, starannie dobraną bibliografię (s. 783–809) oraz krótkie biogramy autorów poszczególnych artykułów.

Pierwszą i główną inspiracją dla stworzenia tego podręcznika był niewątpliwie wspaiały rozwój duszpasterstwa rodzin w Polsce na przestrzeni ponad pięćdziesięciu lat. To duszpasterstwo było wyrazem troski Kościoła katolickiego w Polsce o małżeństwo i rodzinę, umocniło polskie rodziny, stało się wyznacznikiem polskiego duszpasterstwa. Autor niniejszego opracowania może postawić taką tezę na podstawie długoletnich studiów specjalistycznych za granicą (1966–1973) w zakresie teologii pastoralnej z ukierunkowaniem na problematykę małżeństwa i rodziny, na podstawie ponad dwudziestoletniej posługi w duszpasterstwie rodzin na terenie archidiecezji poznańskiej oraz w oparciu o 25 lat pracy akademickiej w Instytucie Studiów nad Rodziną ATK (UKSW) w Warszawie. W żadnym kraju Europy Zachodniej nie spotkałem tak rozwiniętego duszpasterstwa rodzin jak w Polsce. Wpływało to głębokiego przekonania ducho-

Bronisław MIERZWIŃSKI, ks. prof. dr hab., założyciel i długoletni kierownik Sekcji Teologii Pastoralnej UKSW, b. kierownik Katedry Teologii Pastoralnej Szczegółowej na Wydziale Teologicznym UKSW w Warszawie; e-mail: bromie@wp.pl

¹ *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*. Red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Gołeń. Lublin 2013.

wieństwa i laikatu, że duszpasterstwo rodzin stanowi jedno z najważniejszych zadań współczesnego Kościoła (por. FC 65)².

Druga inspiracja wypłynęła zapewne z powstania i rozwoju akademickich studiów nad rodziną w obrębie uczelni kościelnych w Polsce. Instytut Studiów nad Rodziną Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie (obecnie UKSW) doprowadził do utworzenia w Polsce nowego kierunku studiów *nauki o rodzinie*, zatwierdzonego przed Radę Główną Szkolnictwa Wyższego 12 stycznia 1995 roku. Wszelkoniomnie ujmowana problematyka duszpasterstwa rodzin pojawiła się zarówno w obrębie tego nowego kierunku, jak i na Wydziałach Teologicznych w obrębie Instytutów, Sekcji czy Zakładów Teologii Pastoralnej. Refleksja naukowa nad duszpasterstwem rodzin uwypukliła potrzebę stworzenia podręcznika akademickiego w tej dziedzinie. Powyższe dzieło odpowiada na tę potrzebę.

Tytuł i podtytuł publikacji w sposób zwięzły określają dziedzinę, o którą chodzi i wskazują na treść. Przedmiotem materialnym (*obiectum materiale*) jest duszpasterstwo rodzin, a formalnym (*obiectum formale*) czyli sposobem spojrzenia na przedmiot materialny jest ujęcie duszpasterstwa rodzin w dwóch aspektach: jako refleksji naukowej oraz działalności pastoralnej. Można byłoby doprecyzować to ujęcie: chodzi o działalność pastoralną Kościoła katolickiego w zakresie duszpasterstwa rodzin w świetle refleksji naukowej, pastoralnoteologicznej.

O wartości dzieła świadczy grono jego redaktorów. Redaktorem głównym tej publikacji zbiorowej jest ks. prof. zw. dr hab. Ryszard Kamiński. Jego droga naukowa jest związana z KUL. Stąd promieniował na całą Polskę. Stał się niejako symbolem teologii pastoralnej, zwanej także teologią praktyczną, tworzonej i wykładanej w obrębie Instytutu Pastoralnego KUL. Jest on – nie tylko zdaniem autora, lecz także całego środowiska naukowego – najwybitniejszym współczesnym polskim teologiem pastorałistą. Wykształcił liczną kadrę naukową, wypromował wielu doktorów. Zredagował najnowszy podręcznik z teologii pastoralnej w dwóch obszernych tomach, oparty na współczesnej, eklezjologicznej koncepcji tej dyscypliny³. Ten podręcznik jest punktem odniesienia dla wykładawców i studentów teologii pastoralnej. Ks. prof. R. Kamiński ma w swoim dorobku naukowym także pierwszy w Polsce, pionierski *Leksykon teologii pastoralnej*, nieocenione narzędzie pracy naukowej adeptów i specjalistów z tej dziedziny⁴.

² Jan Paweł II: Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*. Watykan 1981 [dalej: FC].

³ *Teologia pastoralna*. T. 1. *Teologia pastoralna fundamentalna*. Red. R. Kamiński. Lublin 2000 ss. 448 oraz *Teologia pastoralna*. T.2. *Teologia pastoralna szczegółowa*. Red. R. Kamiński. Lublin 2002 ss. 660.

⁴ *Leksykon teologii pastoralnej*. Red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski. Lublin 2006 ss. 947.

Podjmując się kierownictwa Katedry Duszpasterstwa Rodzin na Wydziale Teologicznym KUL oraz wykładów w tym zakresie, ks. prof. R. Kamiński stał się wkrótce specjalistą także w dziedzinie duszpasterstwa rodzin. To on wpadł na pomysł stworzenia nowoczesnego podręcznika akademickiego z zakresu duszpasterstwa rodzin. Jest to człowiek czynu, który szybko przechodzi od pomysłów do ich realizacji. Po dyskusji z osobami ze środowiska akademickiego zajmującymi się problematyką małżeństwa i rodziny, a także mającymi bogate doświadczenie w pracy duszpasterstwa rodzin, wypracował zwartą, spójną i całościową koncepcję wspomnianego podręcznika. Koncepcja ta znalazła swój wyraz w układzie i strukturze publikacji, której nadał tytuł *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*. Trudnym zadaniem stało się wyszukiwanie kompetentnych autorów do opracowania poszczególnych zagadnień. Już w trakcie redakcji ks. prof. R. Kamiński zwracał uwagę nie tylko na wartość merytoryczną przysyłanych artykułów, lecz także na solidność warsztatu naukowego, przede wszystkim na poprawną metodologię. Te wysoko postawione wymagania – jakże słuszne z naukowego punktu widzenia – spowodowały konieczność modyfikacji początkowo przyjętej koncepcji, opuszczenia niektórych zagadnień oraz rezygnacji z opracowań nie spełniających oczekiwań i kryteriów. Pragnieniem ks. prof. R. Kamińskiego było bowiem stworzenie jednolitego i spójnego podręcznika, stojącego na wysokim poziomie naukowym.

Nieocenioną pomocą w znużonej pracy kompletowania opracowań, ich korekty redakcyjnej i wydawniczej, stali się dla ks. prof. R. Kamińskiego jego współpracownicy z Katedry Duszpasterstwa Rodzin: ks. dr hab. Jacek Goleń i ks. dr Grzegorz Pyżlak. Mają oni swój cenny wkład w ostateczny profil opublikowanego dzieła.

Jest rzeczą oczywistą, że tak wartościowe dzieło zrodzone i zrealizowane w środowisku naukowym, zakładało współpracę ze strukturami kościelnymi odpowiadającymi za dziedzinę duszpasterstwa rodzin w Polsce. Były Przewodniczący Rady ds. Rodziny Konferencji Episkopatu Polski, bp senior Kazimierz Górny, b. pasterz diecezji rzeszowskiej, podkreśla potrzebę tej współpracy, wyrażając w słowie wstępnym wdzięczność ks. prof. R. Kamińskiemu, współredaktorom i autorom za cenną publikację.

Podręcznik *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna* został poprzedzony wstępem głównego redaktora, ks. prof. R. Kamińskiego. Ten wstęp ma istotne znaczenie dla zrozumienia genezy, koncepcji, układu i treści pionierskiego opracowania naukowego. Ks. R. Kamiński ukazuje tło historyczne i teologiczne powstania duszpasterstwa rodzin. Wskazuje na główne dokumenty Kościoła dotyczące tego problemu. Istotne jest uzasadnienie potrzeby „naukowego duszpasterstwa rodzin” o charakterze interdyscyplinarnym. Refleksja naukowa musi oprzeć się na nauczaniu Kościoła katolickiego oraz uwzględnić współczesny kontekst życia małżeńskiego i rodzinnego. Ks. R.

Kamiński precyzyjnie określa, na jakie pytania ma dać odpowiedź przygotowany przez niego podręcznik: *W jaki sposób ma się wyrażać dzisiaj troska Kościoła o małżeństwo i rodzinę? Jakie ma być dzisiaj duszpasterstwo rodzin? Jakie są zadania duszpasterstwa rodzin? Jakich ma ono używać metod i środków, aby najskuteczniej realizować założone cele?*⁵.

Te pytania wyznaczają konsekwentnie strukturę publikacji. Została ona podzielona na osiem rozdziałów: Duszpasterstwo rodzin jako refleksja naukowa; Podstawy duszpasterstwa rodzin; Blaski i cienie współczesnej rodziny; Duszpasterstwo rodzin jako działalność zbawcza Kościoła ukierunkowana na rodzinę; Struktury i funkcje duszpasterstwa rodzin; Zadania duszpasterstwa rodzin; Rodzina podmiotem urzeczywistniania się Kościoła; Formacja osób przygotowujących się do działalności w duszpasterstwie rodzin.

Kolejność i zawartość poszczególnych rozdziałów oddają spójną koncepcję publikacji. Najpierw refleksja wprowadzająca (rozdział I): stworzone dzieło ma charakter naukowego podręcznika akademickiego. Ks. R. Kamiński uzasadnia, że duszpasterstwo rodzin już nie jest wyłącznie formą działalności praktycznej Kościoła, ale stało się także interdyscyplinarnym spojrzeniem naukowym na tę działalność. Na tym zresztą polega istota teologii pastoralnej: refleksja naukowa nad urzeczywistnianiem się Kościoła w teraźniejszości. W odniesieniu do treści podręcznika można byłoby dodać, że chodzi o urzeczywistnianie się Kościoła w rodzinach i poprzez rodziny w świecie współczesnym. Nowatorski charakter mają rozważania na temat metodologii duszpasterstwa rodzin jako dyscypliny naukowej. Mimo wielu lat uprawiania tej dyscypliny, jej metodologia jest nadal w powijakach.

Jeśli niniejsza refleksja ma zachęcić do lektury omawianego dzieła, nie ma potrzeby szczegółowego omawiania wszystkich rozdziałów. Każdy z nich jest potrzebny, ma swoje miejsce w całości koncepcji podręcznika. Ilość kwestii wyodrębnionych w poszczególnych rozdziałach nie ma charakteru wyczerpującego. Celem podręcznika nie jest przedstawienie wszystkiego, co składa się na daną dyscyplinę. Przy dynamicznym rozwoju duszpasterskiej troski Kościoła w odniesieniu do małżeństwa i rodziny zakres problematyki będzie się nieustannie powiększał. Nowe znaki czasu będą interpelowały duszpasterstwo rodzin i skłaniały do adekwatnej refleksji naukowej. Ilustracją może być kwestia zapłodnienia *In vitro* czy teoria *gender*. Rozdziały podręcznika mają też różną objętość, podyktowaną zakresem analizowanej rzeczywistości. Jest rzeczą w pełni uzasadnioną, że rozdział szósty pt. *Zdania duszpasterstwa rodzin*, stanowi najobszerniejszą część publikacji⁶.

⁵ *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, dz. cyt., s. 21.

⁶ Zob. tamże, s. 309–655.

Tworząc pionierskie dzieło, jakim jest niewątpliwie podręcznik akademicki *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna* jego pomysłodawca i główny redaktor musi mieć świadomość, dla kogo jest on przeznaczony. Ks. R. Kamiński wskazuje nie tylko grono „odbiorców”, ale sygnalizuje cel pogłębionej lektury, uzupełnionej własnymi przemyśleniami i własnym doświadczeniem: *Niniejszy podręcznik duszpasterstwa rodzin będzie służyć jako pomoc w formacji pastoralnej studentów wydziałów teologicznych, kleryków wyższych seminariów duchownych oraz laikatu zaangażowanego apostolsko. Może być on także pomocny duszpasterzom rodzin, duszpasterzom parafialnym, katechetom i doradcom rodzinnym, osobom zaangażowanym w poradnictwie małżeńsko-rodzinnym oraz małżonkom i rodzicom, którzy na co dzień spotykają się z poruszonymi w podręczniku problemami. Służyć on może także wszystkim osobom poszukującym prawdy o małżeństwie i rodzinie w Kościele oraz pragnącym włączyć aktywnie w duszpasterstwo rodzin. Podręcznik będzie pomocny nie tylko w przekazaniu wiedzy z duszpasterstwa rodzin, ale także w kształtowaniu postaw katolików, zaangażowanych w rozwój duszpasterstwa rodzin w Polsce⁷.*

Dołączona do podręcznika bibliografia jest nieodzownym elementem monografii naukowej o charakterze pionierskim. Ułatwi na zrozumienie i pogłębienie poruszonych w nim zagadnień, skłoni do dalszej lektury, ukaze nowe perspektywy.

Redaktorzy podręcznika mają uzasadnione powody do osobistej satysfakcji i uznania ze strony środowiska naukowego z racji dokonanego dzieła, które kosztowało wiele czasu i wysiłku. Jednocześnie mają świadomość, że pionierskie dzieło może i powinno być uzupełnione, a może w niektórych aspektach skorygowane w przyszłych wydaniach. Apelują więc do czytelników o życzliwą krytykę, informacje, uwagi, propozycje. W tym duchu trzeba życzyć, by ten wartościowy i pionierski podręcznik doczekał się kolejnych wydań.

Wczytując się w treści poszczególnych artykułów można także życzyć redaktorom i autorom tego pionierskiego podręcznika, aby ambitny cel dla którego on powstał, określony we wstępie przez ks. prof. Ryszarda Kamińskiego, znalazł zrozumienie, zainteresowanie i realizację na miarę możliwości i powołania każdego czytelnika, dla dobra nauki, zwłaszcza teologii pastoralnej, dla dobra rodziny, narodu i Kościoła.

⁷ Tamże, s. 22.